

مانای وشه دژواره کانی

مه موزینی خانی

که مامۆستا هه ژار کردوو یه تی به سۆرانی

ئاماده کردنی: په ئووف رینموون

دیاری: کانالی تووترک @tutrk

به‌شی یه که‌م

پیت و پیژ: به‌ره که‌ت

دا وان: دا به ئه‌وان

بنووس: قه‌له‌م

که‌چ و کورووچ: سواوی کۆن (فرسوده)

تاپۆ: تارمایی

سامال: سایه‌قه، ساف

مژ: ته‌م

تیریژ: تیشکی رۆژ

ستیره: ئه‌ستیره

کانگه: مه‌عه‌دن (معدن)

وه‌چ: لقی له لق ده‌رچوو

ته‌کووز: ریکوپیک

مشتومال: ساف و بیخه‌وش

ره‌به‌ن: گه‌ریده، هه‌لوه‌دا

رامان: تیفکرین

والا: به‌تال

ئاخ: وشکانی

کر: ده‌سکار

چه‌قیو: نه‌جوول (چه‌قیو و گه‌ریده = ثابت و سیار)

ئالى: لا (جهت)

رهخ: لا، تهرهف

ماک: ره گهز و بنچینه

گشت: کرژ، توند بادراو

پار و پشک: بهش

بۆنه: هو

شان دهدا: نیشان دهدا

وه پیز: وهرز

مه جروون: مه جنوون

وامیق و عهزرا: ناوی دوو دلداره

چازان: زۆر زانا

پیری له جیهان...: مه بهست شیخی سه نعانه

لولوپه پ: نیلووفه پ

تاقتا که ره: قژاو که (مرغ حق)

دروو: درک

چووکان: چۆله که کان (گنجشکان)

گرپیک: گرپیک

سو: ژان

که زی: پرچ

کرتن: دهسکاری تۆن.

تۆ تيا نى: تۆى تىدا نيت.

رووگه: قىبله

كهمايهسى: ناتهواوى

سايه دا: پهنادر

كر: دهسكار، سازكراو

كرگار: سازكه ر، خوا

دهفر: كاسه (ظرف)

ته ته له: له ووح

لك: لق

پيخوى: ئه ندازه يه ك له قور

مه: ئيمه

خوان: سفره

رانا: پيشان دا

گهور: گاور (گبر، زرتشتى)

قه راج: ره قهن، زهوى پر له بهرد

دومان: مژ، ته م

رچه: كویره پرى

ته رتوتوونا: ته فروتوونا، قىر

ئاورگ: ئاورگه ي گاوره كان

شوشه: شورده

هينگين: نهو كاته‌ي

شير: شمشير

وه وي: به نهو

سه يوان: سايه‌وان

بزووت: داري سه‌ر به ناگر (چوب نيم سوخته)

بروئن: پروان، بينن

په‌سند: تاريف

رند: چاك

نهم: نيمه

روژي ژماره: پاشه‌روژ، قيامه‌ت

قامك: په‌نجه

ژي: ژيي كه‌وان (زه كمان)

بپه‌يوه: قسه‌ بكه (په‌يقين: ئاخوتن)

سووچ: تاوان: هه‌له

ريژن: رژان. تاوه‌باران

له‌ په‌يتان: له‌ دواتان

ده‌سته‌چيله: نه‌وه‌ي بو سووتان ئاماده‌ ده‌ كرئت.

په‌ره‌نگ: سكل پشكو

زيل: قاميش

به‌شی دووهم

مه: ئيمه

تۆز كالى: تۆزىك

كه مایه‌سى: كه موکوورى

ستىرىك: ئه‌ستىره‌یه‌ك

لین هه‌لبكه‌وێت: لیمان...

بنووس: قه‌له‌م

شیر: شمشیر

بره‌و: ره‌واج

مه‌ش: ئيمه‌يش

ره‌ند: پیاوی زۆر پیاو

تانج: تاج

کر: ده‌سکار. ته‌نراو

خشل: زیوه‌ر

ده‌ست‌پرژد: چه‌کل

گورد: پاله‌وان

به‌یه‌ك گه‌بین: یه‌كگرتن

باو: ره‌ونه‌ق

پالاو: پالفته

تلت: خلته

بی حیو: بی خاوهن

مه لای جزیری: ناوی شاعیریکی پیش نه حمه دی خانییه.

عه لی حه ریری: ناوی شاعیریکی پیش نه حمه دی خانییه.

فه قی ته یران: ناوی شاعیریکی پیش نه حمه دی خانییه.

کووتال: پارچه

قوشه: ورده پوول

مه یتهر: خزمه تکاری نه سپ

جامی: شاعیریکی به ناوبانگه.

نیزامی: شاعیریکی به ناوبانگه.

دراو: پاره، پوول

شیراوه: شاراوه

رچه: کویره ری

ههش به سهر: به دبه خت

زار: زمان

کن: لا

پیت: فهر و به ره که ت

چرووک: بی نرخ

سه تی گه دا: سه دان هه ژار

داخنن: ده خنن، پر ده که ن

له مپهر: به رگر، کو سپ

مژى: مېشك

قرېژ: چلكن

خوځه: ئاره قى له ش

بېركم: قه فەس

چه پەر: سەنگەر

بخەنن: پېكەنن

ئاونگ: شەونم

به‌شی سییه‌م

بالۆر: جوۆره گۆرانی وتنیکی کوردی

جزیر: جه‌زیره، هه‌ریمیک له‌ باکووری کوردستان

چا: چاک

خاڵند: بنه‌ماله‌ی دایک

خاڵندی ده‌گرته‌وه له‌ باپیر: له‌ خاڵوانه‌وه له‌ باپیرانی ده‌چوو.

شیر: شمشیر

به‌زین: شکان، شکست

خوان: جیی دانیشتن له‌سه‌ر زین.

زین: مه‌به‌ست زینی ئه‌سپه.

بو جه‌نگی که ته‌ختی خوانی زین بوو: له‌ جه‌نگدا که خوانی زینی ده‌کرد به‌ ته‌ختی
خوی.

ویت: ئه‌وت

ده‌هنده‌یی: به‌خشش

زمرووت: به‌ردیکی به‌نرخه

به‌کو: به‌کو مه‌ل

دارمال: پر، لیوانلیو

که‌ل‌لولین: چال و چۆل

هندروو: ژووره‌وه، هه‌ره‌م، ئه‌نده‌روون

تژی: پر

لووسکه: سافوسۆل

پنج: بنه رت، ریشه، بنج

خوشیک: جوان و ده لال

ئهستی: ناویکی ژنانه یه.

ستی: ناویکی ژنانه یه.

ئی دی: ئهوی تریان

گه ندمی: گه نم رهنگ

زه ری: سه وزه له، سه وزه

کهنگی: که ی؟

لاجانگ: نیوان پروومهت و گه ردن

ئاونگ: شه ونم

ئاوی ژین: ئاوی حیات

بره و: ره ونه ق

که زی: پرچ، زولف

چاوین: چاوه زار

په رین: لابه ر

دیر: نوسراو، خهت، ورده موو

دیر: جیگه ی ره بهن (راهیب) ی خاچپه رست

چه نه که: چه ناکه

چوقل: لق

سەول: سەرو

لكان: لقان

پەيكان: تير

مووقەلئش: وردبين

تويّل: تەويّل، ناوچەوان

قمقمۆك: دەفرى ئاوى سەفەر، قومقمومە

شەشدانگ: ھەمووى

كۆر: كۆپر

پەرچووكة: مووى لەسەر تەويّل قرتاو

ھەنى: ھەنيە، تەويّل

لەرزانه و گۆبەرۆك و كەمبەر: خشلّى جارانى كوردەوارى

خونكار: پاشاي گەورە

تئىكول: تويّكل

شىو: دۆل يان شتى شى بووہوہ

شىوان: پەشىوى

رانان: خستنه بەرچاو

كەمووسكە: تۆزقالئىك

گۆل: ئەستىر، دەرياچە

پريشك: پرژەى ئاو

دەمەولەحاست: خيرا

کۆک: پۆشته

دهبازی: بهخت دهکا

لیو مشتن: لیومژین

گچکه: بچووک

سهوداسه‌ری: ئه‌وین

داوی گشت: داوی کرژ و توندبادراو

خیو: خاوه‌ن

نۆجوان: تازه‌لاو

گووده‌رز: پالّه‌وان

پیمیرد: فریشه

وان: ئه‌وان

عارف و چه‌کۆ: ناوی دوو برای تاژدینه

به‌شی چواره‌م

مشته: ئاسنیک که کلاشکه‌ر و چه‌رم‌دروو به‌کاری دینن. ده‌سکی کارد و خه‌نجه‌ر.

ره‌نده: ئامرازیکی دارتاشه.

گه‌ز: ئامرازی پیوانی دریژی.

گاز: ئامرازی داکوتان و هه‌لکیشانی بزمار.

ناگه‌ره‌کیه: پیویستی نییه.

وست: بیده‌نگ

سست: خاو

بوژی به‌ستان: به‌سته‌بیژ، گۆرانیبیژ.

کزوولکه‌و: کزۆله، خه‌مۆک

جه‌نگه و هه‌ره‌ت: سه‌ره‌تا (ی به‌هار)

ده‌ر ده‌بی شین: ده‌شتوده‌ر سه‌وز ده‌بی‌ت

ده‌یدا له....بای بآل: "بای بآل دان" مه‌به‌ست چوونه‌ ده‌ر و پشوودانه.

نه‌خوازه: به‌تایبه‌ت

مشت: پر، لیوانلیو

سه‌ودا: مامه‌له

له‌گویره‌یی: به‌گویره‌ی، به‌پی

رپوشوین: دابونه‌ریت

ره‌مه‌کی: ده‌شته‌کی

گزير: بهردهستی کوځا له ديدا

چه رچی: ورده واله فروش، دهسفروشي گهريده

به پهيا: به پياده

به گهل: به کومه ل

له بهر وان: له بهر نه وان

که لاف: له يه کتر پيچاني دهزوو به شيوهی دريژوکه.

هه ودا: تا، تال، داو

زوري بازوو: هيڅی شان و قول

گومبه ز: گومه ز، مهبه ست ئاسمانه.

شمه ک: شتومه ک (وسايل)

به نويه دهسمال: دهسمالي پووله که دار

تافته: ته نراوی هه وریشم

کوله جه: سوخمه ی قولدار

کاکول: په رچه م

نه گهر ببا مه م: نه گهر مه مکيان ببوايه.

بيان هيله: لييان گهري!

سه روان: داری سهرووه کان (سهوله کان)

له بهر وان: له بهر ياندا

کاله: پيلاو

پيخواس: پيخاوس

به كاڭۆل: پرچار

پیتۆل: بیرورد

تیتۆل: شره ی پارچه

به تیتۆل: به رگشر

مرکیوه: دامرکاوه، له جۆش که وتوووه.

هه رتک: هه ردووکیان

ور: گێژ

سه ریکی: بریک

رامان: سه رنجیان دا.

نۆنه مام کور: کوری نه ونه مام

چه له نگ: شوخوشه نگ

که مبه ر: که مه ر

شه ته کدراو: توندکراو

سیله چاو: گوشه ی چاو

سیبه نگي: بروی رهشی دلپه سه ند

یه ک رهنگ و شمه ک: هاوشیواز

ته یار: که یفساز

تاوی هاوین: هه تاوی هاوین

هه لبلۆق: هه لبه ز و دابه ز

به زینه سه ر: دابه زینه سه ر

زړه کهو: بالداریکه له کهو بچوو کتر

هه وال: هاو ل

دوودلی: گومان

رؤژی بهری: له نه زه لدا

گرتووخانه: زیندان

وی رؤژی: نه و رؤژه

گویر: کونی بهرداش

سه نیر: سه رین

گولبن: بنه گول

ده راو: بوار

خوه: عاره قی له ش

ئاو ننگ: شه ونم

کلکه وانه: نه نگوستيله (انگشتر)

هه لماس: نه لماس

نقیم: نگینی نه نگوستيله

شیرنايه تی: شیرینی

قال: تواوه، له کار دهرهاتوو

تاوپه ر: دهمه و ئیواره، رؤژپه ر

به جی نه ما له وی مان: ئیتر مانه وه له وی به جی (گونجاو) نه بوو.

خوش روین: ساخه کان رؤشتن.

به شلیک: به خاوه خاو

تخیل: راست به سهر ئه رزدا دریژ بوو

به شی پینجه م

درواو: دوو راو

پۆر: بالنده یه که. (دراج)

که وان: کووی کهو، که وه کان

بژیشک: پزیشک

نوشت: نوشته، دوعای نوسراو

یه ک و دوو: یه کتر

جه نگ: شهر

هه نگوابین: پیکرابین.

ئه نگوستیله: کلکه وانه (انگشتر)

نقییم: نگینی ئه نگوستیله

دهرناکا... سهر و دهر: کهس سهر له نرخه دهرناکات.

شه و بایه: شه و بوایه

هیژای: نرخه

په ک په ک: په ککوو، وای! (وشه ی سهیرمانه.)

مامز: ئاسک

چاوچراندن: چاو له وه راندن، سهیری کهسی جوان کردن.

تخیل: راست به سهر ئه زدا دريژ بوو

ئهمه: ئيمه

ماه: مانگ. يان: تيشه شاخى زۆر بهرز

ئارا: ئارامى

رام: كهوى، خووگرتوو

تا من به دهمم...: هه تا من به دهم تاويك شيوهن ده كه م.

وان بيله: له وان گهري!

ديوى: كاري وهك كاري ديو

تايهن: دايهن

گهري: فيل

به ناو: به ناوبانگ

له وان ده ماندا: له و كاتانه دا

به رچيله: به ربينگ، گوشتى ژير چه ناكه.

كري: ئارام و بيدهنگ

بالاو: بالاتان

به ند: بلندايى له ته ختاييدا

سه يرو نه كرد: سه يرتان نه كرد

به نگ: حه شيشه

قووم: رهمل، لم (شن)

قووم پيژان: رهمل ليدان (فال گرته وه)

پیتان:

شیشۆقه: وردەشووشه

لیۆ بلاو کهم: لیتان ئاشکرا کهم

زال: به سالآچوو

زۆری: ناحهقی

ئەم زۆرییه زۆره: ئەم ناحهقییه زۆره

خوونکار: پاشا

دەسەرو گەریم: به قوربانت بێم!

پیتاک: باج و خەراج

ئێرهیی: خەلکی ئێره

بۆتان: بۆ ئێوه

بۆتان: شارێک له باکووری کوردستان

سیایی: لیسته، سیاھه

ههه: ئەو

ههنی: ناوچاو

وهکی مه: وهک ئیمه

ئەو شووشه: ئەوان شووشه بوون.

ئەمیش: ئیمهش

های له ئیمه: وای له دەست خۆمان!

مهکۆ: کۆگا، شوینی کۆکردنهوه.

بۆ خۆو: بۆ خۆتان

بە يارو: بە يارتان

كاروبارو: كاروبارتان

لووت: لووطى پيغەمبەر

جوين: جيان

دلّوودا: دلّتاندا

رووش: رووشان

چله پين: چله چليكه ر

ديمه وه: دۆزيمه وه

چه لته چه لت: چه نه دريژى، چه نه بازى

خيّو: خاوهن

له ده سو: له دهستان

دهرخه ن: بيهيننه ده ر!

هه نگوليسك: ئه نگوستيله

به شی شه شه م

ته پله: ده فری له شیاکه

بوولیل: تاریکوروونی به یانی

کولیت: مالوچکه (خانوی بچکوله ی خراپ).

تورتو: مقه ست، دویرد (قیچی)

سه لم و توور: دوو کوری فهرهیدوونی پادشای ئیرانین. به جیگه ی ناشتنیشیان دهوتریت.

تورتوی ده می ... لیک دا: مقه ستی ده می کونی خسته گهر.

جادوو: سیحر. یان: سیحر باز، جادوو گهر

په سیو: په نا، قوژبن

رمووزن: میرده زمه، جنوکه ی پیاوتر سین.

میینه که: نه نگوستیله ی بی نقیم له شاخی بزن.

ههنگواون: پیکراون.

ئال: جنوکه ی زه یسانکوژ.

خیو: خاوه ن

رانان: خسته بهر چاو

جووته ی کهو: دوو نه ستیره یه.

له یل و مه جنوون: دوو نه ستیره یه.

کوسه کاری: خوگورین له خه لک. (خود را ناشناس کردن)

سووتهآل: بزووت، داری سهر به ئاگر

گرمه لا:

شیشۆقه: ورده شووشه و سواله تی ره نگدار که منداآل یاری پی ده که ن.

کاروانکوژ: ئه ستیره ی سیوهیل (سهیل)

جزیر: جزیر، هه ریمیکه له باکووری کوردستان

ساده: بی موو

که ل وکولین: کون و قوژبن

توربین: تووره که

هه توان: مه لههم (مرهم)

ته مال: دۆزینه وه ی که رویشک له لاند.

گلپ: هه لمه ت

پیت: به ره که ت، فەر

هه لئروشکان: له سهر چیچکان دانیشن.

شه لته: ده رمانی خه ست بو سهر برین.

تیسک: مووی دریژ

کو: ئه ستیره ی کو.

وه کوو ده که م: کوۆتان ده که مه وه.

وه کو کو: وه ک ئه ستیره ی کو.

دلینگۆ: دلی ئه نگۆ (دلی ئیوه)

پووره: شلخه دانی هه نگ.

ته پکه: داو

والا: به تال

چوو کردووہ: چیتان کردووہ؟

به ژنوو: به ژنتان

بژاردن: هه لبراردن

توور: کیوی پیریزی طوور.

پلیت: پلیته ی چرا (فتیله)

خه زه لوه ر: گه لاریزان

دنبه گ: دمه ک

دمه کی دراو: له ناوچوو

به له ز: به په له

به‌شی‌ه‌وته‌م

بژیشک: پزیشک

له‌بنه‌نایه‌ن: ته‌واو‌نابیت.

پیشکان: دار(ی‌گیا‌هه‌لکه‌ندن)

ردین: ریش

زیچ: مندال و ورده (زار و زیچ)

ره‌ند: پیاوی‌پیاوانه

سایه‌چه‌ور: پیاوی‌ده‌هنده و دلۆقان

چووک: بچووک

پیو: پیتان

چه‌کو: ناوه (برای‌تازدین)

لک: لق

گه‌ر: سووران

چه‌لیک: جاریک

شیر: شمشیر

ئه‌مه‌گ: وه‌فا، پی‌زانین

به‌روانکه: سینگپۆش (پیشبند)

خیو: خاوه‌ن

سه لان: سه له كان، نانه شانه كان (سه به تهی نان)

له ننگه ری: قاپی گه وره ی چیشخت خواردن

زه لام: گه وره، زل

کو جیله: کاسه ی بچوو کی دارین

شاکاشی: ده فر (ظرف) ی گه وره ی گلینی ره ننگراو

قومقوموگ: ده فری ئاو بو سه فەر (قمقمه)

هوئو: قووخ

شه لانی: قه یسی

ئه سپه ندهر: گیایه که بو پووچه ل کردنه وه ی چاوه زار ئه یسووتینن.

بوئن: عه تر

خوی: عاره قه ی له ش

بنووس: قه له م

قرژال: ناوی که لوو (بورج) یکی ئاسمانه.

که یوان: ناوی که لوو (بورج) یکی ئاسمانه.

دولچه (دلو): ناوی که لوو (بورج) یکی ئاسمانه.

کرپار (مشتی): ناوی ئه ستیره و که لوو (بورج) یکی ئاسمانه.

ماسی: ناوی که لوو (بورج) یکی ئاسمانه.

جارز: وه رز

کادز: ریگه ی کاکیشان (کهکشانشان) له ئاسماندا.

به تیتو: به هیچ جوړیک

ئاريكار: هاوکار

به شي هه شتەم

تازەبووکی رووسوور: مەبەست خۆری ئاسمانە.

کر: دەسکار

وان: ئەوان

خشل: زیوەر

لیزگە: موورووی بە داووەوە کراو

لال: بەردیکی بە نرخە (لعل)

خوانچە: سینی چەند رەنگ کە بۆ مالى بووک دەچیت.

لالە: شەمدانی بە شووشە. (شمعدانی)

لۆک: حوشتی نیر

بە لکیس: بە لقیس (شارتیکی بە ناوبانگی سەردەمی حەزەرەتی سلیمان پیغەمبەرە).

ئاسەفی بەرخیا: وەزیریکی زانای حەزەرەتی سلیمان کە لە چاوترووکانیکیدا تەختی بە لقیسی گوێزایەو.

گەمی: گەمیە. کەشتی، پاپۆر

گالین: گۆرانی وتن.

دەگالی: گۆرانی دەلی.

کەسەر: خەفەت

گەوال: ؟

يالتە بەك: سىنىي لە دار چاكر او

دارمال: پر، سەرپرژ

كەن: پىكەنىن

جەفەنگ: گالتە

مەقلات: تەقلە، سەرمەقولات (معلق)

هەنىيە: ناوچاو

حەوتەوانە: ناوى كۆمەلە ئەستىرەيە كە.

كۆزىلكە: گۆزەلەي ملبارىك

ئەستى: ئاسنىكە لە بەردەستى دەدرا و ئاگرىين پى ھەل دەكرد.

پووشوو: ھەرچى زوو ئاگر بگرىت (لەگەل ئەستى و بەرد بەكار دەھىنرىت).

گلپە: گلپە

پەردوو: پەردە، ژوورى بووك و زاوا لە يەكەم شەوى زەماوەنددا.

ھەور: دەفر (ظرف) ي لە سوالت دروسكراو

ھۆنبا تەو: بتگرتايە تەو، بتھۆنىبايە تەو.

لىزگە: موورووى بە داوۋە كراو

راشكاو: بىپەردە (صرىح)

گولۆك: شكۆفە (گولى درەخت)

چرووك: قەلب، بى نرڭ

مافوورە: قالى

زوور: زبر (فەرش بو پىي دلدار زبرە)

بووری: تیپه‌ری

میلاقه: گولیکى سووره (آلاله)

پۆلو: پشکو

کلچۆک: میلى چاورشتن

ستوور: ئه‌ستوور

کلتوور: سورمه‌دان

خۆ: ئاره‌قى له‌ش

دژ: قه‌لا

به‌شى نو‌هه‌م

تیچاندن: شه‌یتانی و دووزمانی کردن

کړ: بیده‌نگ

سه‌وه: سه‌به‌د، سه‌به‌ته

ده‌رکه‌وان: درگاوان

شو‌فار: زمانگر، جاسووس. نیوان تیکده‌ر

گوونه‌گه‌ر: چه‌کل و ده‌ست قونجاو

گه‌مار: چلک

قزه: ترسنۆک

گزۆک: فیلباز

گه‌وه‌ر: که‌لینی شاخ. گه‌ور، ته‌ویله

بیژوو: زۆل

مه‌رگه‌وه‌ر: ناوچه‌یه‌که.

خیو: خاوه‌ن

ناوی چا: ناوی چاک

ئه‌مه‌گ: وه‌فا، پیزانین

گال: هه‌رزنه‌تاله، دانه‌ویله‌یه‌که.

زمه‌ه‌ر: ئاردی ئازوو‌خه‌ی زستان

به‌ه‌یرئ: به‌ه‌ارپ‌یت

سپی‌واش: مه‌یله‌وسپی

واش: ئامال، مه‌یله‌و... .

د‌روو: د‌رک

خون‌کار: پاشای گه‌وره

سه‌ی پاسی: سه‌گی پاسه‌وان

وه‌کا: بکاته‌وه

یان‌یگر: ئه‌وه‌ی که به‌ نه‌یینی و بی‌قره‌ خه‌لک ب‌گری‌ت.

هه‌له‌لا: هاتو‌چۆ و زۆر ماندوو‌بوون

چوو‌که: ب‌چوو‌ک

باد‌یه‌ه‌وا: خو‌رای‌ی. له‌ خو‌ ده‌ر‌چوو

شووی لی‌ هه‌ل‌کی‌شاوه: له‌ ئه‌ندازه‌ ده‌ر‌چوو، سنووری به‌زاندوو.

په‌ره‌نگ: س‌کل

پۆلۈۋ: سكل

كۆلۈۋ: سوۋتەمەنى

كروۋستىنەۋە: كراندىنەۋە بە ددان

رام: كەۋى، دەسەمۆ

مە: ئىمە

تايەن: دايەن

كەسەر: خەم

هەۋال: ھاۋەل

تەرە: ئاۋارە، لە لانه براۋ

هەزاردەستان: بولبول يان بالندەيە كى ۋە ك بولبول

پىت: گرى سەر ئاگر

دىن: شىت

ئەۋ نە دىنە دىنن: ئەۋە دىن نىيە، شىتن.

سەر كۆنە: سەر زەنشت

بە سەرداھاتن: سەر زەنشت كردن

بەرى: لە پىشا

بىريان بوۋ بەرى: زووتر واين ئەزانى.

به شی ده یه م

ژاری: زاری

قافر: زه وییه ک که گیای لی نه رویت.

کراّل: قافر

به لان: به لام

چه مووش: سل، ره وه ک

دلّم به خوّم ده مینى: دلّم بوّ خوّم داده مینىت.

خاوه ر: روژه لات

زه رده پهر: ده مه وئیواهره (روژئاوا)

گرپه: کلپه، بلیسه

له هی: لافاو

چووک: بچووک

ئایسان: هه لگیرسان

چارز: بیزار

په روا: ترس

په روانه: په پووله

په تیاره یی: گیز و په تهری بوون

کل: شوینی سوآله ت سوورکردنه وه

تاو: هه تاو

هه لئینجان: هه لگۆزین، هه لکیشان (ی ئاو له بیر و چالآو)

لاوین: لاوینه ره وه، دلداریدەر

دیوان: دیوه خانی پاشا

په یوین: په یقین، گفتوگۆ

هاته ران: وراوه

هه میز: ئامیز، باوهش

جزیره: شاری جزیره له باکووری کوردستان.

دۆژه هه: دۆژه خ

وه ستانه: ناوی شوینیکه.

نیرگزان: ناوی شوینیکه.

سه قلان: ناوی شوینیکه.

ده روازه: ناوی شوینیکه.

هۆمه ران: ناوی شوینیکه.

مه یدان: ناوی شوینیکه.

ئاخافتن: ئاخاوتن، گفتوگۆ

پیشان: له پیشدا

چابوکانه: ئازایانه، خیرا

کر: دهسکار

په سن: مه دح، تاريف

باديهه وا: به فيزوده عيه.

به شاتوشووت: زور بليي بي به هره

بزوز: بي ئوقره

سول: پيلاو. ده مپايي، نه عل

به شي يازده يه م

چه ليک: جاريک

زار: زار

فه هيد: شه رم

له په ي مان: له دوا به جي مان

بي ئه مه گ: بي وه فا، پينه زان

ده روست هاتن: دهره قهت هاتن، پي وي ران

سيلا: ساج

پيت: فهر

دامان: تي مان، ماتي

خو ناس بکه: خو ت بناسه!

پيکول: درکيکي سي سووچه.

بزيشک: پزيشک

چازان: چه کيم

خاکه سەر: خاک به سەر، خاکه سار

چەرچه مان: دووکه لی زۆر خهست

قورم: ره شایی نیشتووی دووکه ل

ته پودوو: دووکه ل

که ی که م: که ی که م ئیسته که م، زۆر (ئاماژیه به شیعیکی مهولهوی).

ته رزه کوت: دار یان زه رعاتی که ته رزه لی داییت.

له هی: لافاو

هه رس: فه میسک

ئه و ئه ویندار: ئه و عاشقه.

شین بوو: سه وز بوو، روا.

رکه: قه فهس، بیرکم

سه ول: سه رو، دره ختی که.

به حاسته م: به حال

سان: ریز، سه ف (وشه یه کی فارسییه).

کلووک: شکوفه ی دار

نوال: شیوی بچووک

بره و بهر: ره و اج شکی

گۆر: که ره کیوی

پۆر: بالنده یه که

ده چرین: ده یان خویند

خۆرت: لاو

دەبە: توورەكەى بارووت

ئاشپىر: كەسپىك كە باراش دەبا بۆ ئاش.

ماھ: تيشەشاخى سەخت

زەنویر: جىگەى بلندى سازگار

راوېچكە: ھاتوچۆ

بەرەگە: رېبازى نېچىر

تەرلان: مەلىكى راوہ.

ژى: ژىي كەوان

گوئى بەل: گوئى كورت

حدوودى: لەوانەىە ناوى ناوچەىەك بىت.

كېشەوہ: گواستەوہ بە كوۆمەل

بەشى دوانزەىەم

پەسن: تارىف

كاز: درەختىكە. (كاج)

دېراو: زەوى چالكرائو بۆ ئاوداشتەن

رەز: مېو

تەكووز: رېك

كەسك: سەوز

ئاونگ: شەونم

لاسابوو: لاسا كەرەوۋە بوو.

شەق: تىراۋ، پاراۋ

مامز: ئاسك

شىنكە: سەوزايى

پەلە: پەلەھەۋر

كەش: پەلەھەۋرى بەباران

ھەش: خم، گىياھە كە بوۋرەنگى شىن بە كاردىت.

پىسىر: يەخە

كەزى: زولف

ھەچى: ھەچى

گولۋوك: گولۋى درەخت

ھەرجايى: گەرىدە و مالانگەر

پەلك: لقەدار

لەو شوپىن: لەو شوپىنە

بىھەۋال: بىھەۋەل، تاق

ئەنگووت: پىكاي

مژ: تەم

گازن: گلەيى، گازندە

كەسەر: خەم

گراگر: کلپه و بلیسه

ده ئایيسا: هه لده گیرسا.

قولک: چالایی

خۆ: عاره قه ی له ش

چۆک: ئه ژنۆ

که مبه ر: که مبه ر

پاوان: قه ده غه

پاسدار: پارێزهر

پاکژی: پاکی (مه به ست داوینپاکییه).

تیموم: ماومه ته وه، دا ماوم.

به شی سیانزه یه م

هه وال: هاوه ل

میشه: بيشه، دارستان

پۆر: بالنه یه که. (دراج)

گۆر: که ره کیوی

زویر: نارازی

نه کاری: نه یتوانی.

نووین: نوین، پیخه ف

وه شارت: شارده وه.

مامز: ئاسک

په تياره: په تهرى، گيژ

پاپوکه: په پکه دانی مار

ژار: زار

پیل: شان

دوژهه: دوژه خ

دراو: پاره و پوول

دهراوی: ده رکه!

که له پوورگر: میراتگر

شمه ک: شتومه ک

پیشبار: باری که لوپهل که له پیشدا بهرئ ده کریت.

هیژا: نرخ

خوونکار: پاشای گه وره

تاوی: تاویک. یان هه تاو

سووچ: تاوان، گوناھ. یان قوژبن

بی بره و: بی ره واج

ته نییه وه: ته شه نه ی کرد، بلاو بوویه وه

ریوړی: ریوړا، یه کسه ر، هه ر گورج له ریوړه

نووک و به د: چاک و خراب

خوونکار: پاشای گه وره

چووزه: تازه دهرهاتوو

به شی چواردیهه

دهله یزن: یاری ده کهن

له یستن: یاری کردن

له یستۆک: ئامرازی گه مه کردن (اسباب بازی)

خاوه رستان: رۆژهه لات

به ژ: وشکانی

تیریژ: تیشکی رۆژ

ستیران: ئه ستیران

هه لوه ژیران: جیا بوونه وه

رهو: کۆچ

شای تاو: پاشای هه تاو

شمه ک: شتومه ک

ته یار: ئاماده

دوان: قسه کردن

کیشای: دریژه ی کیشا

له یستن: یاری کردن

گه هان: گه یشتن

دلگیر: نارہ حەت

کن: لا

روح: قەلای شە ترەنج

شووفار: جاسووس

وہ گۆرئ: بگۆریتەوہ

فەرزین: وہ زیر

پیادە: داشی شە ترەنج

قورم: رەشایی نیشتوووی دوو کەل

سەلکە بزووت: داری نیوہ سووتاو

رئی ناکەوئ: شایانی نییە

تەوس: تانە، توانج

نمە کدان: خویدان

دەشکنئ: دەشکینئ

شە تە کدان: داپپچانی توند

دەو کەین: دەتان کەین

دەبان: جوړیک پۆلایە

لەوہ: لە ئیوہ

پیل: شان

دژدار: پاسەوانی قەل

تووک: دۆعای خراب

خۆرنشین: خۆرئاوا

هەررۆژە: هەموو رۆژێک

دەهیڤی: دەهاڤیت

پیخوست: بەرپی دراو

گۆرەوشار: گوشاری گۆر لە یەكەم شەوی مردندا

نەخشەو: ؟

کوروشمە: کزۆلە

تە: تۆ

هەنیە: ناوچەوان

لولووپەر: نیلوفەر

پا: پاک

تیکۆل: توێکۆل

پیکۆل: درکیکی سیسووچەبەژ: وشکی

بەشی پانزەیهەم

ئارا: ئارامی

سووچ: تاوان

تووک: دۆعای خراپ

رۆی بڕێژە: دای کە! هەلی ڕێژە!

بزیك: بزهیهك

قه‌لس: تووره

ببا: ببوايه ت.

با ببا هه چي با: هه رچي ده بي با بي!

شيار: وشيار

خيو: خاوھن

پيجوون: کارتتكردن

بره ست: برست، وزه، هيژ و توانا

شه پور: شيوهن

ده و پيكي: ده تان پيكي

پلار: تانه و ته شهر

مه زنو: مه زنتان (مه به ست ميره).

خووج: كلاوي شهر

ده بان: خه نجر و شمشيري باش.

ده هييرين: ده هارين

شاكل: شاقهل، داوين

له هي: لافاو

زور: سته م

ئه سپي شي: ئه سپي زه ردي مه يله و سوور

خاو: خه و

شير و نيزان: شمشير و نيزه.

دىلان و گوۋەند: شايى و زەماۋەند

شەۋەكى: بەيانى، سبەينى

پشتير: تەۋىلە، گەۋر

رەخش: خىلىكە بو ئەسپ.

رەخشان: مەبەست ئەسپەكانە.

كۆر: حيلەى ئەسپ

سىمكۆل: سىم بە زەۋيدا كوتانى ئەسپ

بەشى شانزەيەم

لەبەريان دادەنوينى: تەسلىم دەبىت.

ۋەشىرى: بشارىتەۋە

شىر: شمشير

كلكە سوۋتە: چاپلوۋسى (تملق)

ھەمىز: ئامىز، باۋەش

دەھۆ: پىل و پىلان

گەرناسى: ئازايەتى

خونكار: پاشاي گەۋرە

داسوۋەۋە: دەساۋى

شوفار، شووفار: جاسووس

سىل: ساج

کۆ کۆ: کۆمەل کۆمەل

مەزن: گەورە

ماکە: ماک، رەگەز و بنچینه

ناخ: ناخی زەوی

راسان: هەرەشە کردن بە دەست

هەتوان: مەلەم

هەرە: هەلێ! پەلە بکە!

ژار: زار

ماک: رەگەز و بنچینه

ریشاندەر: رێپیشاندەر

لەبا وان: لەلای ئەوان

بە جوان: بە جوانی

دەزگا: دامودەزگا، سیستم

دەراو: بوار

ئەندەر وونی: ژوورەوی کۆشک کە ئافەرەتانی تێدا یە (حرم)

پاتشاھ: پاشا

سەرکۆنە: سەرزنەشت

کەزی: پرچ

بۆ تە: بۆ تۆ

پێخوست: بەرپێدراو

چاوه: سه رچاوه

خيئو: خاوهن

زوربه سهندن: زور هيئنان

ئاومالك: ئه و چيلكه و پووش و په لاشه ي كه لافاو ده يخاته لاوه.

دوو: دوو كه ل

دووي ئاگري جه رگ: دوو كه لي ئاگري جه رگ

هه ژا: جوولا

هه زار پيشه: له بنه رة تدا جوړه سنووقيكه، به لام ليړه دا كينا يه يه له مروقيك كه سه ري
له زور شت ده رده چيئ. (همه فن حريف)

كيم: زووخاوي ئه وين

زور: سته م

كه شكه بوون: له هو ش خو چوون له خوشيدا.

به شي حه قده يه م

سه نير: سه رين، بالشت

گوړي ته: به قورباني تو، به فيدا ي تو

رچه: كويړه ري.

بووكني: له موكوربان به و كه سانه ده لين كه ئه چن بووك له مالي خوي ده گويزنه وه بو
مالي زاوا.

قاپيلىك: قابلوخ، قاپور، تويكلي به تالي شت. (پوسته ي خالي)

هه رمان: هه ميشه مان

مايه: سه رمايه

ئه م خووش: ئيمه خووش حالين

كر: ده سكار

پيخوست: به رپي دراو

تانج: تاج

شيوي پيروژ: ئه و دۆله ي كه مووسا نووري خوداي لي بيني.

باهۆز: تۆفان

گۆريت بي: به قوربانت بم!

رووالان: گه نجاني موولي نه هاتوو

به ندان: به نده كان

به ندان: زيندانييه كان

تهرم: جه نازه

بو تاني: خه لكي بو تان

لاووك: گورانيي دريژ و قه ديمي

چه پك: چه پله

ده ربه س: خانووي گشت له گشت

كه ژاوه: سنووقيكي زل كه له پشتي باره بهر ده نرا و بنياده مي تيدا سوار ده بوو.

چاوه: ژوور پك له خانوو

تاو: هه تاو

خاو: جیگهی مالات و یه کسم له زستاندا.

هه یا: هه تا

گر: درشت، گه وره

جیاز: ئه و که لوپه له ی له گه ل بووکدا به ری ده کریت.

نه وشێ: نه لیت

په ردوو: په رده ی بووک و زاوا

دهرماوی: دهرمه هاوی! له دل دهر مه که!

خواکه ی: توخواکه ی یان خوی ئه و

خویا: ئاشکرا

په ژبیوان: په شیمان

به شی هه ژده یه م

به له ک: پوو، گوشتی نیوان ئه ژنو و پاژنه (ساق پا)

که زی: پرچ

قاپۆر: قابلوخ، قاپیلک (پوسته ی توخالی)

خوست: جووله، بزووتن

گرا بوون: گیرا بوون، یه خسیر کرا بوون

ژار: زار

له مپه رو: له مپه ر-تان، کو سپتان

که ثر: به رد

بۆ تە: بۆ تۆ

رووگە: قىبلە

باوھش وە كرېم: باوھش كراوھم، باوھش ئاۋەلام (وہ كرېم لہ زاراوہى كرمانجىي

ژووړوودا ناوى بهركاره و ماناى كراوه دەدات. م.هه ژار)

بۆ تە: بۆ تۆ

به گووړى چاوت: به فیدای چاوت، به قوربانى چاوت!

گشت: گرژ، توند بادراو (خاۋ نىيە)

گوړ: بهردەم، ناو کوړ

پيروژه: بالدارىك كه سىبهري بكهويته سەر ههركەس ئەبێت بە پاشا (هما)

دلت نه مینى: دلت دانه مینیت!

خونكار: پاشای گه و ره

هاوینه: ئاوینه

بۆ مه: بۆ ئیمه

کۆمه: کۆمه له

مۆر: دەس لى نه دراو، مۆر له سەردراو (بکر)

پەل بوون: به په له روښتن

گووهند: زه ماوهند

والا: به تال، خالى

بەشى نۆزدەيەم

ماک: رەگەز و بنچینە

لەمپەر: کۆسپ

ژار: زار

زەھایی: ھەژدیھا

پاپا: زۆر بە تاسە و داواکار

کۆتەل: ئەسپى کە لە تازیەدا دەيگيرن.

زەھا: ھەژدیھا

میز: ئامیز، باوەش

ئەنگوچک: فەقیانە

ھەش: خم، گیایە کە بۆ رەنگى شین بە کار دیت.

پۆرکراو: مووی سەر بە دەرەو

سەما: ئاسمان

قسن: زیارەتگا. یان دیواری بازنەيى لە بەرد

تخیل: دريژکەوتوو

دروو: درک

حه سته مه: ئه سته مه، دژواره.

هه لوه ژيرن: ليک جيا که نه وه

گه مار: چلک

دومان: ته م و مژ

پييينی: پايینی، خواره وهی

نسی: سیبه ر

مراری: مرواری

شللیره: گولیکی ئاله

شمه ک: شتومه ک (لیره دا جلوبه رگ)

دروو: درک

خیو: خاوه ن

که مایه سی: که میتی، ناته واوی

شهق: تورت و تیراو

تورت: شتیک که زوو ده شکي و جیر نییه (ترد)

په ردوو: په رده ی بووک و زاوا

تویژالک: تویژی ناسک

کۆز: جه غز، بازنه

چه م: روبار

چه م: چاو

قاپۆر: قه باخ (لیره دا مه به ست صه ده فه.)

توونی: تینوو

کام له یه ک نه دیو: تاسه له یه ک نه دیو.

وان: ئه وان

بوهیشت: به ههشت به کرمانجی

فریشک: فرمیسک

کَل: جیگه ی سوورکردنه وهی سوالهت (کوره ی سفالپزی)

سه رزاره کی: له روا له تدا

نه بانه: بیگانه یه.

به شی بیسته م

رِسکان: باش شین بوون و جوان گه وره بوونی نه مام

شهق: تورت و تیراو

تیکول: تویکل

گر (تیکول گر): زبر و گرنج گرنج.

کووت: په بین و زبل که ده کریتته بن گیا (کود)

به هره: به ش

بیپار: بیبه ش

کووت: په بین، کوود

وه ک کووتی بنی...: وه ک ئه و کووده که ده کریتته بنی هیچی پی نه برا.

په لک: پیلو

به ژ: وشکانی

نیوه شیار: نیوه هو شیار

یه کیکی خو مه: یه کیکیان هی خو مه.

وه که: وه ک

خواخوا: خوداخواز

به ژ: وشکانی

گه مار: چلک

ماک: بنه رت و ره گه ز

قه ل: توندلیدان به تیخ و ته ور

شوور: شیر، شمشیر

هه یا: هه تا

کوور: قوول

ئه و: ئه وان

به نده: به سراوه

بزیکار: به به زه یی

سه ربړ: قه دبرکردن بو زووتیپه رین (میانبر زدن)

که وه: شین

بین: هه ناسه و نه فه س

كۆلكە: ناتەواو

چەرچى: وردەوالەفروش

بەشى بىست و يەكەم

رايەل و پۆ: تانوپۆ

تەون: رايەلى بەرە و قالى بە دارەوہ پۆ تەنين.

كەرستە: ئامراز

مرو: مروڤ

دەھپىرى: دەھارى.

تۆزاش: تۆزى ئاش

داتولاو: پيشاو لەبەر زۆر كولاندن

جووتبەندە: جووتيار

هەلپىنى: هەلپىگرى

بە ناووداو: بە دل و دايەن (بە دلسۆزى)

كەو: ئامپىرىكە لە بىژنگ شاستر پۆ پوختە كردن (سرنڊ)

گىژ: خول خواردن

گىژەو: لە بىژنگ دان

خلىنە: ددانى ھارەر (دندان آسيا)

چەقچەقە: ئامرازىكى ئاشە.

بانيڙه: سه رباني بچووک

زار: دهم.

گهز: گازی ددان

گيره: کوتانی خه رمان

کوشين: گووشين

پيژان: برژانندن

ره نگرېڙ: خومگه ر (رنگرز)

پالوین: ئامرازی پالاوتن (صافی)

گلوگلو: کلۆکلۆ

بهه ژيندری: رايته کينن.

شين بوون: سهوز بوون

ده گه هن: ده گهن

نه ياب: ناياب

هه يا: هه تا

گووشينگه: شوپنی گووشینی میوه

بهروش: تيانه ی مسين، ديزه، مه نجه ل

ماک: بنچينه، ره گهز

پل: باخواردن، پيچ خواردن

پليکه: پله يه ک هه يه.

لهو ژووره پليکه ناوی پرووت بوون: لهو بلنديه پله يه ک هه يه به ناوی پله ی ته جريده.
ئه مه له ته ريغه تدا مورید پله به پله سه رئه که وئ تا ئه گاته خودا. (م.هه ژار)

نه بوون: فه نا

ده فر: کاسه (ظرف)

نه بان: بيگانه

رووبيني: ريايي

چنوک: به غيل، حه سوود

گه ليک: زور، فره

له مپهر: به رگر

سه رپشکی: ريډان (اختيار)

شانمان ده: نيشانمان ده!

به شي بيست و دووهم

بنووس: قه له م

پهر: پهره ی کاغز

له راستی پياده: له راستی به دوور

ده لووس: لووس و خز (زاراوه ی مهنگورانه. م.هه ژار)

هوژان: زور زانا

به گفتي سه رزمانی: به قسه ی سه رزاره کی (له روا له تدا)

گه پده ر: گالته که ر يان وه ره وه رکهر

داهۆ: فیل، گەر، گزی

والادل: دل به تال

جر: زرت، جرت.

چه نه وەر: زماندریژ

به رده وان خه یالان: واز له و خه یالانه بینه!

خه ت: ورده مووی تازه دهرهاتووی لاوان

هه یف: مانگ

شؤراوه: سویراوه

خه تی جوانی شؤره: خه تی جوانی ده شواته وه.

به رگن: کولکه ی وشر و به رخ

په سته ک: سوخمه ی بی قۆلی له لباد

کولاو: لباد، نمهد

گه شکه: له خۆچوون له خۆشیدا.

کوین: پارچه ی ره شمال

ره شکه: تۆری کا کیشان

چه نه باز، چه لته بیژ: فره پیس، زۆربلی

نه یاب: نایاب

کر: ده سکار

تووک: دۆعای شهر

گلۆک: ئه سپیک که زۆر ده گلێت.

بیّ فەدی: بیّ ئابروو

سووچ: تاوان

چە پگەری: لاری بوون

زە بەردەست: بە توانا

کە مەبر: کە مەر

شیر: شمشیر

رەخش: ئە سپە کە ی رۆستەم

گە: جومگە ی ئیسقان

قامک: پەنجە

تۆسن: ئە سپی سەرکیش

تلی: پەنجە

تلی دا: رەتی برد (سکندری خورد)

هەژدەر: هەژدیها. یان: قسە ی بە پەله

رند: جوان، باش

لە مەر: سە بارەت

شینک: شینکە، گژوگیا

چە لەنگ: شوخوشەنگ

شمەک: شتومەک

برش: ناحەز و ناشیرین

بەند و قەف: بڕگە ی قامیش و حەیزەران

بلویر: شمشال

دهماندت: فووت پيدا کرد.

چیت: قامیش

چیتم: قامیشم یان چی تۆم. (م.هه ژار)

دمبه گ: دمه ک

نه سه ره خوئه: سه ره خو نین.

ژی: ژیی که وان (زه)

دات ده دا: ده تتاشی.

سه رپشکی: به شی باش بردن، سه ره خوویی

به لای خو: به خه یالی خوۆم

سیا: رهش

چکووس: ده ست پرژد، چه کل و خویری

له راسته خوۆم: سه بارهت به خوۆم

مه: ئیمه

پیل: شان

بابه ده ست: بیینه وا

شهق: تیراو

پنچ: ره گ

چاپک: چابوک، چالاک

رایه ل و پۆ: تانوپۆ

پشک: به ش

خراتر: خراپتر

کوتر: چاوکز

دراو: پاره

ویستیکه: ئیستا که

چرووک: بیئرخ

بوگه نه خوی: ئاماژه به م په نده: گوشت بگه نی خوی تی ئه که ن، خوی بگه نی چی لی
ئه که ن؟

مل به زهنگ: ئه و ئاژه له ی زهنگۆله ده کریتته ملی و ده بیته سه رگه له

که سک: سه وز

رووپه ر: لاپه ره

دۆم: هوژیکی کوچه رن.

والادهس: دهس به تال

خانه خوی: خاوه نمال

لی وه شیرم: لی بشارمه وه

ده سووچم: ده سووتیم.